

BBABAC – Bacheloroppgave med forskningsmetode

En kvalitativ Litteraturstudie

Vold i nære relasjoner – Barns livsverden

Universitetet
i Stavanger

Det samfunnsvitenskapelige fakultetet

Bachelor i barnevern

Universitetet i Stavanger / 16. mai 2021

Antall ord: 13 192

Kandidat nummer: 5024

*Bjørnen sover
bjørnen sover
i sitt lune hi
den er ikke farlig
bare man går varlig
men man kan jo
men man kan jo
aldri være trygg ...
- Åge Aleksandersen*

Figur 1. *Bjørnen sover*, (<https://nordeniskolen.org/nb/spraak-kultur/2-4-klasse/undervisningstemaer/norden-synger/bjoernen-sover/>)

1. Innholdsfortegnelse

2. INNLEDNING	3
2.1 VALG AV TEMA.....	3
2.2 PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING.....	4
2.3 FORMÅL MED OPPGAVEN	4
2.4 BEGREPSAVKLARING	5
3. FAGLIG KUNNSKAP	6
3.1 VOLD I NÆRE RELASJONER	6
3.1.1 <i>Latent vold</i>	7
3.1.2 <i>Vold mot mor er vold mot barn</i>	7
3.2 BARN SOM PÅRØRENDE	8
3.2.1 <i>Aktive deltakere</i>	9
3.3 BARNES LIVSVERDEN	10
3.3.1 <i>Traumer, skam og skyld</i>	10
4. METODE	12
4.1 VALG AV METODE	12
4.1.1 <i>Kvalitativ litteraturstudie</i>	12
4.2 DATAINNSAMLING.....	14
4.3 ANALYSE.....	16
4.4 STUDIETS TROVERDIGHET.....	17
5. FUNN OG DRØFTING	20
5.1 PRESENTASJON AV FUNN	20
5.2 DRØFTING.....	25
5.2.1 <i>Ulike måter å vitne vold</i>	25
5.2.2 <i>Et hjem preget av vold</i>	26
5.2.3 <i>Barnets livsverden</i>	28
5.2.4 <i>«Bjørnen sover»</i>	31
5.2.5 <i>«Det de ikke vet har de vondt av!»</i>	32
6. AVSLUTNING	35
7. REFERANSER	37

2. Innledning

2.1 Valg av tema

Det er mange barn som har en «bjørn» sovende i huset sitt. Av og til sover han tungt og lenge, og da er det som om bjørnen ikke er der. På tross av dette vet barnet at bjørnen er der, og at den våkner opp igjen før eller siden. Det er en kribling i magen, men ikke på en god måte som når en gleder seg til en bursdag. Kriblingen barnet kjenner er uroen i kroppen som kommer av å vente på at bjørnen skal våkne. Det er ikke bare voldsepisodene i seg selv som påvirker barnet, men det å gå rundt og vente på at bjørnen skal våkne er noe barnet bekymrer seg for i hverdagen også når det ikke er vold. Sangen «bjørnen sover» beskriver den samme følelsen jeg forestiller meg barn opplever å ha i et hjem der vold forekommer. Barnet som trør forsiktig for å ikke vekke bjørnen, og håper på at den aldri våkner opp igjen. Denne tanken er hva oppgaven baserer seg på, hvor jeg ønsker å få frem barnets opplevelser av at de er helt stille, men bjørnen fremdeles våkner opp og skader mamma.

Det er i nyere tid at bjørnekarakteren fra sangen blir betegnet som voldsutøver, da en ikke skal se langt tilbake for å se at fysiske avstraffelser var lovlig i Norge. Det har i nyere tid blitt mer fokus på konsekvensene av fysiske avstraffelser mot barn og unge.¹ Dette har vært med på å forme oppdragelsen av barn og unge gjennom årene, med en økt bevisstgjøring rundt utviklingen hos barn og unge som opplever fysiske avstraffelser. Irettesettelse av kvinnens oppførsel var også noe vanlig før da det var sett på som en «nødvendighet» for å se til at hun oppførte seg på lik linje som barna og respekterte mannen i husstanden.² Barns opplevelse av å vite at mor blir mishandlet av far er i seg selv en form for psykisk vold, da det gir en følelse av utrygghet hos barnet og en usikkerhet om når neste voldsepisode tar sted. Vold kan også ha en innflytelse på mors omsorg til barnet, og dette er noe jeg ønsker å analysere nærmere for å undersøke kompleksiteten rundt barnets situasjon.

¹ Frem til 1972 hadde foreldre en refselsesrett overfor barna sine. Det var ikke før i 1987 barneloven §30, 3 ledd at vold i oppdragelsen ble forbudt (Regjeringen). Etter barnekonvensjonen artikkel 19 skal barnet beskyttes mot alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnytting (lovdata).

² Det har i nyere tid kommet frem i straffeloven §282 at det er ulovlig å komme med trusler, tvang, frihetsberøvelse, vold eller andre krenkelser mot sin ektefelle eller samboer eller noen som er i sin omsorg (Lovdata). Her nevnes både psykisk og fysisk vold ettersom de henger tett sammen.

2.2 Presentasjon av problemstilling

I denne oppgaven ønsker jeg å undersøke hvordan barnet påvirkes av å erfare vold i nære relasjoner. I tråd med dette vil jeg nærmere undersøke forholdet der far slår mor. Dette virket hensiktsmessig med tanke på at det foreligger en god del forskning og studier som omhandler nettopp dette. Her får jeg gode muligheter for å ta et dypdykk ned i tematikken, slik at jeg videre kan kartlegge og utforske nye aspekter og nyanser knyttet til barnets opplevelse av å leve med vold i hjemmet.

Problemstillingen jeg skal drøfte er følgende:

Hvordan opplever barn å leve med vold i hjemmet der mor blir mishandlet av far?

Barns opplevelse av å leve med vold i hjemmet, har ikke et konkret svar som passer til et hvert barn. Her blir det derfor en mulighet for meg å undersøke de ulike opplevelsene til barna og hvor ulikt de kan oppleve å leve med vold. For å begrense problemstillingens omfang har jeg valgt å ta for meg et begrenset antall kjernebegrep, som skal bistå i denne avhandlingen. Det vil derfor bli rettet lys mot begrepene *barns livsverden, handlingsmønstre og overlevelsesstrategier knyttet til voldsepisoder og latent vold*. Begrepet *mishandling* inkluderer både psykisk og fysisk vold, fordi disse henger tett sammen og virker inn på hverandre. For å ytterligere begrense oppgaven tar jeg ikke stilling til kulturell og seksuell vold, med hensikt om å gjøre oppgaven mer håndterbar, i og med at vold er et stort og omfattende forskningsfelt.

2.3 Formål med oppgaven

Formålet med oppgaven er å utvikle et bilde av livsverdenen til barna, handlingsmønstrene og hvilke overlevelsesstrategier de tar i bruk ved farlige og utilregnelige situasjoner i hjemmet. Jeg har valgt en kvalitativ forskningsmetode der jeg retter blikket mot ulike teorier og forskningsartikler som danner et grunnlag for det teoretiske rammeverket og deler av drøftingen. Det er også et mål med oppgaven at man skal utvikle perspektiver og kompetanser, som en kan ta med seg videre i yrkeslivet hvor man kan komme i møte med barn og unge i sårbare situasjoner.

Oppgaven har et videre mål om å skape større forståelse for sammenhengen mellom voldsepisodene og den tiden volden ikke er til stede. Her ligger det er fokus på uvissheten om

når neste voldsepisode tar plass, og hvordan dette påvirker barnet. Denne oppgaven søker også etter å utvikle større kunnskap om barnets helhetlige opplevelse av vold i hjemmet.

2.4 Begrepsavklaring

Fysisk vold

Fysisk makt som er direkte mot en annen person, i form av kasting av gjenstander, slag, spark og kvelertak. Denne er ofte lettere synlig enn psykisk vold, og kan forårsake både psykiske og fysiske skader. I de alvorligste tilfellene av fysisk vold, kan det resultere i død (Lillevik, Salamonsen & Nordhaug, 2019, s.18).

Psykisk vold

Psykisk vold er vanskeligere å identifisere og oppdage enn fysisk vold og uttrykkes ikke alltid eksplisitt. Kan komme i form av sanksjonerende taushet, sarkastiske bemerkninger, trusler om å bruke vold, degraderende eller ydmykende utsagn, isolering og utestengning eller latterliggjøring (Lillevik et al., 2019, s.18-19).

Latent vold

Latent vold er perioder med hyperaktivering mellom voldsepisodene. Dette fører til at barnet lever i utrygghet og spenning, og er oppmerksomme på foreldrenes humør, ansiktsuttrykk og kroppsspråk. Barnet lever i en konstant beredskap for neste voldsepisode (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 65).

Traumer

Skjer det et traume en gang, benevnes det som enkelttraume. Skjer det gjentatte ganger, kaller vi det komplekse traumer. Eksempler på komplekse traumer er gjentatte barndomsopplevelser av vanskjøtsel, fysiske, psykiske eller seksuelle overgrep og mishandling (Killén, 2019,s.159).

Vold i nære relasjoner

Vold og mishandling i nære relasjoner nevnes i straffeloven §282 mishandling i nære relasjoner. Mishandlingen kan komme i form av alvorlige eller gjentatte trusler, tvang, frihetsberøvelse, vold eller andre krenkelser. Dette gjelder ovenfor nåværende eller tidligere ektefelle eller samboer, slektninger, noen i sin husstand eller noen i sin omsorg (Straffeloven, 2009, §282).

3. Faglig kunnskap

Skadene som medfølger at barn er vitne til vold har blitt mer omtalt de siste årene, ofte i forbindelse med de konkrete voldsepisodene. Tiden der vold ikke forekommer eller der barn ikke fysisk vitner til volden har ikke vært like mye i søkelyset før nå. I dette kapittelet velger jeg dermed å legge frem kunnskap om vold i nære relasjoner, med vekt på fysisk vold mot mor og den påfølgende psykiske volden mot barn. Her kommer det frem hvilken påvirkning vold i nære relasjoner har på barn, hva barnets rolle er som aktive aktører og barnets livsverden.

3.1 Vold i nære relasjoner

Vold er å skremme, smerte, skade eller krenke et annet individ. Den som utøver vold mot andre har ofte som mål å få noen til å gjøre noe mot sin vilje eller å slutte å gjøre det de vil. Det kan komme i form av fysisk, psykisk, materiell, seksuell og latent vold. Grov vold i hjemmet er sjeldent enkelthendelser som bryter opp en ellers rolig og harmonisk tilværelse i hjemmet. Volden trenger inn i alle deler av livet, og barna som vokser opp i hjemmene er mest utsatt for det giftige stresset volden medbringer. Vold i nære relasjoner kan forekomme i fattige og dårlige bomiljø så vel som i «de beste familiene». Her kan fasaden skjule mye vondt (Thorkildsen, 2015, s.21-23).

Psykisk vold er når barn utsettes for skremmende hendelser, atferd som er nedvergende eller krenkende omtale eller tiltale. Vold mot barn kan omhandle handlinger rettet mot barnet eller vold rettet mot barnets omsorgspersoner. Handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker i en slik grad at det kan utgjøre en alvorlig risiko for barnets helse og utvikling. Vold mellom foreldrene er også vold mot barna (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s.68).

Vold i barnets nære relasjoner kan være komplekst ettersom barnet står i et avhengighetsforhold til den som utsetter mor for fare. Barnet opplever å være underlagt makten til far, men opplever også å være glad i far. Dette kan gjøre det forvirrende og utfordrende for barnet å forholde seg til følelsene knyttet opp mot forholdet til far i perioder der det ikke er vold (Thorkildsen, 2015, s.75-77).

3.1.1 Latent vold

Det underliggende potensialet for at vold kan finne sted betegnes som latent vold. Dette oppstår ofte etter at en har opplevd vold tidligere. Den har en sterkt tilstedeværende faktor der frykten kan føre med seg en stor psykisk belastning og påvirke personens frihet. Barn som opplever vold i nære relasjoner, opplever en kontinuerlig følelse av frykt og en kronisk stresstilstand hos barnet som kan være skadelig for barnet på kort og lang sikt (Lillevik et al., 2019, s.19).

Latent vold er tiden mellom voldsepisodene som fører til en hyperaktivering hos barnet. Dette forekommer når barn lever i utrygghet og spenning, og er ekstra oppmerksomme på foreldrenes humør, mimikk og kroppsspråk. Barnet er i en konstant beredskap for nye voldsepisoder (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s.65). Et samliv der det er en veksel mellom trusler og forføring kan vi betegne som totalitære. Her lever kvinnene og barna med en kronisk angst for hva som kan skje (Killén, 2019, s. 248).

3.1.2 Vold mot mor er vold mot barn

Vold i nære relasjoner er vold mot barnet selv om barnet ikke utsettes for det direkte. (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s.71-72). Allerede som et foster i mors mage risikerer barnet å bli påvirket av volden. En voldsutsatt mor kan oppleve å ha nok med seg selv og føle en avstand til barnet, som kan skape utfordringer for barnet både under svangerskap og etter fødsel (Thorkildsen, 2015, s. 22-23).

Yngre barn har større risiko for å oppleve volden tett på, da det er vanskelig for dem å distansere seg fra voldsepisoden. Det kan oppstå negative reaksjoner hos barnet i form av uro og stress, ettersom de har vanskeligheter med å forstå eller sette ord på det de opplever. Små barn befinner seg ofte fysisk nær omsorgspersonene og befinner seg i rommet der volden inntreffer. Det er utfordrende for små barn å beskytte seg fra å se og høre volden fremfor eldre barn (Øverlien, 2012, s. 33). Yngre barn er fysisk nærmere de voksne og erfarer volden i hjemmet på nært hold. Det kan være utfordrende å skille mellom psykisk forsømmelse og psykisk vold hos små barn. Utviklingsforstyrrelser kan forekomme både gjennom psykisk forsømmelse i form av mangel på følelsesmessig, relasjonell og annen utviklingsstøttenes stimulering og psykisk vold i form av en aktiv handling som er skremmende eller krenkende. Fravær av det som er utviklingsmessig nødvendig og tilstedeværelse av det som skremmer og

skader er vold mot barnet og er en fare for barnets helse og utvikling (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s.71-72)

Mors omsorg svikter ofte på grunn av dissosiasjon, som er en måte å håndtere overveldende og truende opplevelser, der personen ikke klarer å fysisk slippe unna, men flykter innover i seg selv der følelser og tanker ikke blir integrert og personen blir psykisk utilgjengelig. Dette fører til at en traumatisert mamma som ikke reagerer på skremmende hendelser som barnet eller hun selv utsettes for. Barnet blir helt alene, der det ikke får noe hjelp med å forstå hva som skjer. Barnet får ingen hjelp med følelsene eller trøst fra mor (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s.82).

3.2 Barn som pårørende

Barna er ikke vitner til volden, de puster den, lever i den. (Thorkildsen, 2015, s.21).

Stillheten etter en voldsepisode er ofte mer skremmende for barnet enn det de hører når far slår mor. Med stillheten kommer det en lammende frykt for at mamma er død (Thorkildsen, 2015, s.31). I tilfeller der barn ikke fysisk vitner til volden, hører de ofte krangelen eller ser blåmerkene på moren dagen etterpå. Mange opplever at de ønsker å beskytte moren fra faren, og sitter med dårlig samvittighet for at de ikke var til stede slik at de kunne forhindre volden som skjedde mot moren. Yngre barn opplevde situasjonene som skremmende og vanskelige å forstå. Farens vold mot moren kan utspille seg uten noen konkret hendelse eller grunn, som gjør det vanskelig for barna å forutse eller forstå konteksten av situasjonen. Følelsene de sitter igjen med både før, under og etter volden er vanskelige å forstå, kategorisere og bearbeide, og opplevdes derfor kaotisk og overveldende for barnet (Mullender, Regan, Malos, Kelly, Imam & Hauge, 2014, s.79-83).

Barna opplever voldens konsekvens på foreldrene og familiemedlemmene ettersom de bor i samme bolig og lever tett med dem. Barn som lever med voldelige samlivssituasjoner lever i frykt av å miste moren, noe som betegnes som den mest alvorlige formen for psykisk angrep på et barn. De forsøker å ta vare på seg selv og foreldrene, og tvinges ofte til å ta på seg mer ansvar enn de er modne til. Dette har en innvirkning på den gleden og energien de skulle følt i lek og samvær med jevnaldrende, da det ligger en bekymring for hvordan mor har det og når neste voldsepisode vil ta sted og skadeomfanget av den. Barn som vitner og erfarer gjentatte

voldsepisoder hjemme, har ikke mulighet til å bearbeide et traume før de blir utsatt for et nytt. Dette kan videre føre til alvorlige traumer som har en stor innvirkning på deres hverdag og samhandling med andre (Killén, 2019, s. 52-53).

3.2.1 Aktive deltakere

Barna opplever volden med alle sine sanser; de ser den, de hører den, de ser resultatet av den i form av for eksempel materielle skader, blåmerker og en urolig og spent stemning i huset. (Thorkildsen, 2015, s.31).

Barn som lever i et hjem som er preget av vold, er ikke vitner, men deltakere i det som skjer (Thorkildsen, 2015, s.31). Mange barn forsøker å hindre eller påvirke situasjonen med å ringe politiet, søke hjelp hos mennesker rundt eller beskytte mor med å gå fysisk mellom foreldrene (Øverlien, 2012, s. 45). Noen barn kan også forsøke å utløse volden for å slippe å vente på det som er uunngåelig. Denne situasjonen kan betegnes som forutsigbar uforutsigbarhet. (Thorkildsen, 2015, s. 22-23).

3.2.1.1 Overlevelsesstrategier

Overlevelsesstrategier kan være en overdreven tilpasning eller utagering. Barna bruker kreftene sine på å overleve fremfor å utvikle seg, noe som kan gi et utslag på emosjonsreguleringen til barnet (Killén, 2019, s.37). Dersom belastningene i omgivelsene er for store og vedvarende, blir utviklingen og modningen hos barnet hemmet. Når dette forekommer, er det å beskytte seg mot overveldende omgivelser og sin kaotiske indre verden i fokus. De opplever en følelse av maktløshet, forvirring og angst, men også et ønske om å overleve. Overlevelsesstrategier kan komme i form av å forsøke å være uavhengige, avlede en potensielt voldelig far, forsøker å leve opp til foreldrenes forventninger eller utagerende oppførsel der de er aggressive, provoserer eller er destruktive som et rop om hjelp (Killén, 2019, s.146-153).

Overlevelsesstrategier er måter barnet forholder seg på for å mestre sin situasjon på best mulig måte når det opplever å være truet. Noen strategier kan være styrkende for barnet og være med på å gi gode forutsetninger for barnet senere i livet, og mer destruktive strategier kan være med på å skade barnet og gjøre det vanskeligere å oppleve en tilknytning og trygge relasjoner til andre. I situasjoner der barnet ikke har mulighet til å komme seg vekk eller skjerme seg fra noe som oppleves farlig og skummelt, så kan barnet ta i bruk en overlevelsesstrategi kalt «dissosiering» (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s.112-113).

Denne type overlevelsesstrategi går ut på at barnet lukker seg inne i seg selv for å endre bevissthetstilstanden, samt å gjøre et forsøk på å ikke være mentalt til stede i det som skjer. Det er ingen mulighet til å komme seg unna, og de opplever ingen hjelp med å forstå og integrere hendelsene. Det som skjer overstiger barnets kapasitet, og de som skal hjelpe barnet med å regulere emosjonene, er de som skremmer dem. En dissosieringsstrategi er nyttig der og da for å beskytte seg, men på sikt er det en svært skadelig overlevelsesstrategi. Barnet kan oppleve en frakopling til egne følelser og kroppslige signaler. Dette kan føre til at barnets emosjoner utad ikke samsvarer med hvordan barnet faktisk har det (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s.112-113).

3.3 Barns livsverden

For å kunne ta for seg et barneperspektiv, så må en forsøke å se verden gjennom barnas øyne (Øverlien, 2012, s. 59). Barnets fortolkningsverden avgjør hvordan barnet oppfatter situasjonen. Det er ikke gitt at det alltid er en plausibel sammenheng mellom barns oppfattelse av situasjonen og hvordan de handler i samme situasjon. For å kunne få et innblikk i barns livsverden forutsetter det at en ser på barnets forventninger over hva som kommer til å skje, hva som står sentralt i barnets selvvurdering, hvordan barnet tolker situasjonen og hva barnet opplever som vanskelig (Hundeide, 2003, s. 151- 155).

3.3.1 Traumer, skam og skyld

Vold som barn opplever, kan betegnes som traumer eller traumatiske opplevelser. Når et barn opplever gjentatte traumer gjennom livet, kalles dette for type II- traumer. I tilfeller der barn lever med vold i nære relasjoner, hvor volden er tilbakevendende og foregår over lang tid, kan det være skadelig på barnets helse (Øverlien, 2012, s. 24). Utviklingstraumer forekommer når et barn er utsatt for gjentatte eller vedvarende mellommenneskelige traumebelastninger. Utviklingstraumer fører med seg problemer ved følelsesregulering, tanker om at en er verdiløs og vanskeligheter med å opprettholde relasjoner og nærhet til andre. Begrepet er med på å gjøre det lettere å forstå barn som fra tidlig levealder har vært utsatt for kronisk stress (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s.105-106).

Å leve med vold i hjemmet der en blir utsatt for flere traumer virker inn på den daglige tryggheten en skal føle når en er hjemme. Et liv der en lever med ansenhet både i våken og

sovende tilstand er med på å skape en følelse av frykt. Vold i nære relasjoner er en krenkelse som medfører skade på den fysiske integriteten og den grunnleggende selvaktelsen. Et hjem påvirket av flere krenkelser frarøver muligheten til å ivareta seg selv og sin stolthet, noe som innebærer at livskvaliteten svekkes og volden blir (Storberget, Bråten, Rømning, Skjørten & Aas-Hansen, 2007, s.65-69).

Begrepet tabu defineres som et sosialt forbud mot å synliggjøre eller fortelle om hendelser eller temaer (Søftestad, 2018, s. 56-57). Skamfølelse er tett knyttet opp mot taushet rundt krenkelser barn opplever. Det at ingen snakker om hva som skjer hjemme, er med på å skape en følelse av skam hos barnet (Thorkildsen, 2015, s. 10). Skamfølelse er en naken og ordløs følelse som får barnet til å ønske at det var usynlig (Søftestad & Andersen, 2014, s. 162-172). Vold i hjemmet gir et forhøyet stressnivå som er skadelig for barn og kan betegnes som *barndomsforgiftning*, grunnet det giftige stresset som påvirker barnet og dens barndom (Thorkildsen, 2015, s. 22-23).

«Bjørnen» er ikke farlig når den sover, og kan ofte være snill som våken. Barnet er glad i far når han er som alle andre gode fedre. Tanker som ofte sitter hos barnet er; hvis jeg er enda søtere, enda snillere og enda mer stille så vil ikke den skumle bjørnen våkne. Barnet tar på seg ansvar og skyld for volden og bærer skammen med seg. I tilfeller der barnet opplever at det er deres skyld, så kan det videre føre til destruktive tanker om at de ikke fortjener å ha det bedre (Storberget et al., 2007, s.7).

4. Metode

4.1 Valg av metode

Valg av metode omhandler hvilken vei en ønsker å ta for å få til et ønskelig forskningsresultat (Johannessen, Christoffersen & Tuft, 2016, s.25). Problemstillingen er med på å gi en oversikt på hvilken metode det er ønskelig å ta i bruk (Johannesen, Christoffersen & Tufte, 2017, s.95). For å få frem ny kunnskap er det nødvendig å bruke ulike metoder og for å etterprøve om påstandene er sanne, gyldige og holdbare. Her er det viktig å overveie om den ideelle fremgangsmåten samsvarer med hva som er praktisk gjennomførbart (Dalland, 2017, s.52-54).

Problemstillingen som er valgt for denne oppgaven belyser de indre psykiske prosessene hos barn som opplever vold i hjemmet, der far mishandler mor. Her ønsker jeg å undersøke spenningen og usikkerheten som er knyttet opp mot voldsepisodene og tiden der det ikke forekommer vold. Jeg ønsker å ta i bruk en kvalitativ undersøkelse forankret i litteraturstudie, da det er ønskelig å få frem detaljerte og omfattende teoretiske meninger (Johannessen et al., 2016, s. 28). Her ønsker jeg å se på kompleksiteten av å vokse opp med vold i hjemmet og påvirkningen dette har på barns utvikling, psyke og indre verden. Målet med oppgaven er å få en dypere forståelse av emnet fremfor en målbar enhet, og med det så utelukker jeg kvantitative undersøkelser som valg av metode (Dalland, 2017, s.52).

4.1.1 Kvalitativ litteraturstudie

En kvalitativ studie baserer seg på nøye undersøkelser om fenomener, hvor man avdekker hvorfor og hvordan de forekommer. Studiet tar for seg et mindre utvalg mennesker som blir stilt omfattende spørsmål for å skape en oversikt over informasjonen som har blitt innhentet (Johannesen et al, 2017, s.95). Hvert individ og deres historie er i fokus, og kvaliteten av fenomenet blir formidlet gjennom den enkeltes opplevelser.

Hensikten med en kvalitativ litteraturstudie er å samle inn data og analysere tekster og dokumenter fra tidligere arbeid på feltet (Johannessen et al., 2016, s. 105). Innholdet i dokumentene skal bestå av relevant faglig kunnskap for den gjeldende problemstillingen og teorien. En kvalitativ analyse benyttes for å se på innholdet som blir lagt frem, der en videre

tolkning på informasjonen som blir innhentet blir sett i sammenheng av informasjonen fra annen teoretisk kunnskap på feltet (Johannessen et al., 2016, s.99).

4.1.1.1 Sterke og svake sider ved en litteraturstudie

I en litteraturstudie vil resultatet være preget av forfatterens egen tolkning og forforståelse, da all data som blir innsamlet er valgt ut og behandlet ut fra forfatterens egen interesse.

Resultatet vil derfor aldri kunne være helt objektivt, men ved å gjøre rede for sin egen forforståelse i starten av prosessen kan man gi leseren muligheten til å få innsikt i forfatterens vinkling og utgangspunkt. En bevissthet rundt egen forforståelse, virkelighetsoppfatning og refleksjon rundt emnet er nødvendig for å få et mer helhetlig bilde og som ikke har formål om å bekrefte egne interesser og tanker rundt emnet (O'Leary, 2010, s. 30-34). Slik kan man forstå at tekstene som blir inkludert i eget forskningsgrunnlag, allerede har blitt tolket og behandlet gjennom andres subjektive forståelse.

Når dokumenter er fagfellevurdert, så innebærer det at det er forankret i relevant teori for faget, men de vil fremdeles bli påvirket av ønsket om å komme frem til egne konklusjoner basert på objektiv data. Noen av dokumentene jeg baserer arbeidet mitt på er skrevet av fagpersoner som arbeider med barn og unge og som har hatt samtaler med barn og voksne som har opplevd vold i barndommen. Dermed setter jeg pris på muligheten til å analysere erfaringer og tanker de har hatt knyttet opp mot en uforutsigbar hverdag preget av frykt for når neste voldsepisode skulle finne sted og hvordan de sanser at det er vold i tilfeller der de ikke er fysisk vitne til voldshendelsen.

I en kvalitativ studie er det en fleksibilitet rundt det å endre problemstillingen ut fra dataen som er innsamlet, som kan være en fordel med tanke på å ha en sammenheng i oppgaven (Jacobsen, 2010, s. 61-62). Det som er med på å begrense fleksibiliteten i en kvalitativ litteraturstudie er at en må nyttiggjøre seg av den forskningen som allerede finnes på feltet (O'Leary, 2010, s. 76- 87). Dataen som er tilgjengelig er med på å begrense og forme innholdet i oppgaven, noe som kan gjøre det utfordrende å på forhånd lage en oversikt over konkrete emner en ønsker å undersøke. Å finne artikler som tar for seg barns livsverden og nye perspektiver på barns opplevelse av å leve med vold i nære relasjoner har vist seg utfordrende, ettersom tidligere forskning har hatt stort fokus på diagnoser eller mors opplevelse av å leve med en voldelig partner.

Jeg opplevde en del utfordringer med å finne artikler. Dette krevde at jeg endret problemstilling en rekke ganger etter hvilke artikler som var tilgjengelige. Mange av artiklene jeg fant var før 2016 og omhandlet vold basert på kultur, seksuell vold eller vold rettet mot barnet. Dette gjorde det utfordrende å finne nyere artikler som omhandlet barnas opplevelse av å leve med vold i hjemmet, der barnet ikke var utsatt for fysisk vold, men erfarte at mor ble mishandlet. Denne utfordringen førte til at de siste artiklene ikke kom på plass før sent i prosessen.

4.2 Datainnsamling

Det ble gjennomført en datainnsamling i perioden 10. januar 2021 til 15. april 2021. Bøkene og artiklene som ble brukt ble søkt opp i Universitetet i Stavanger sitt søkesystem «Oria». Det ble også utført et kjedesøk i relevant litteratur og i artikler for å finne primærkilden til det som ble referert til i tekstene.

Den 10. januar 2020 søkte jeg på Oria for å se hva som kom opp med søkeordene «barn som vitne» her kom det opp 1152 treff. Etter å ha lagt inn publisering mellom 2016 – 2021 kom det opp 202 treff. Her ble jeg videre introdusert til en artikkel skrevet i tidsskriftet Norges barnevern av Agnete Bersvendsen og Mona – Iren Hauge «Da skjønnte jeg at nå smeller det snart.» Jeg forsøkte så søkeordet barndomstraumer der det kom opp 140 treff. Etter å ha snevret inn år for publisering til de siste 5 årene og fagfelleverdert tidsskrift kom det opp 27 treff. Her fant jeg en artikkel skrevet i tidsskriftet for psykisk helsearbeid av Anna Luise Kirkengen «Diagnose: barndomsforgiftning». Videre forsøkte jeg å undersøke referansene til artiklene jeg hadde funnet og fant en del litteratur som var aktuelt for oppgaven, men artiklene som det ble referert til tok ikke for seg barns opplevelse eller perspektiv i et hjem der det er vold, men hadde fokus på miljøet rundt eller mor.

I tiden mellom 18. januar 2021 og den 13. april 2021 foretok jeg meg et nytt søk i Oria med søkeord som (vold ELLER mishandling ELLER partnervold ELLER «vold i nære relasjoner»), (barn ELLER unge ELLER tenåringer) og (vitne ELLER pårørende ELLER erfare). Søkene ga meg flere resultater, men få artikler omhandlet barn som erfarer vold i hjemmet på en ønskelig måte.

Den 15. april foretok jeg meg et nytt søk i Oria med søkeord som («partner violence» ELLER «domestic violence»). Jeg avga at artiklene skulle være fra de siste 5 årene og være fagfelleurdert, som ga meg 39 881 treff. En av de første artiklene som kom opp var «Children's exposure to intimate partner violence: an overview» av Jill R. McTavish, Jen C. D. MacGregor, C. Nadine Wathen og Harriet L. MacMillan. Denne artikkelen satte lys på hvordan det å erfare vold i hjemmet uten å fysisk vitne det er psykisk vold og betegnes som barnemishandling. Dette så jeg på som aktuelt å ha med i oppgaven for å få frem hvor skadelig det er for barn å vite at mor blir mishandlet av far.

Videre foretok jeg meg et nytt søk i Oria med søkeord som («childrens actions» ELLER «coping» ELLER «domestic violence»). Etter å ha snevret inn til at de skulle være fagfelleurderte, var det 607 432 treff.

En artikkel som skilte seg ut fra mengden var «Children's actions when experiencing domestic violence» av Carolina Överlien og Margareta Hydén. Denne skilte seg ut med å fokusere på barns handlinger fremfor miljøet rundt barnet som barnehage, skole eller institusjon som mange av de andre artiklene fokuserte på. Etter å ha lest gjennom artikkelen til Överlien og Hydén så jeg denne som aktuell å ha med i oppgaven på tross av at den var fra 2009. Innholdet i artikkelen var dagsaktuell og tok for seg refleksjoner og funn gjort i intervju med barn som har opplevd at far har mishandlet mor som jeg har savnet i nyere artikler. Jeg foretok et kjedesøk i litteraturlisten, som ledet frem til en artikkel de har skrevet tidligere som het «Att tvingas lyssna - hur barn bevittnar pappas våld mot mamma» som var skrevet i 2007. Jeg anså denne som relevant for oppgaven ettersom den tok for seg konseptet om å høre volden, hvor man ikke vitner til den fysisk og hvordan dette er med på å skape et narrativ hos barnet som er skadelig og traumatiserende for barnet. Artikkelen inneholdt mange av de samme refleksjonene jeg hadde gjort meg i arbeidet med oppgaven og den gjorde rede for flere måter barn erfarte vold i hjemmet, som jeg ønsket å ha med i drøftingen. Dette ble den femte og siste artikkelen jeg tok i bruk for min bacheloroppgave.

4.3 Analyse

Innsamlet data blir tolket og analysert i en dataanalyse. Det å foreta en analyse av kvalitative data som innhentes fra litteraturstudie handler om en bearbeiding av tekstene slik at meningsinnholdet blir tydeliggjort (Johannessen et al., 2016, s.29). I denne oppgavebesvarelsen har det blitt benyttet en analyse som baserer seg på metoder som fremstilles ved en dokumentanalyse og en fenomenologisk analyse.

I en dokumentanalyse, også kjent som en kvalitativ innholdsanalyse, blir det foretatt en analyse av datainnsamling for å finne relevante sammenhenger og informasjon om fenomenet en ønsker å studere. Dokumenter kan betegnes som puslespillbrikker der forskerens mål er å sette dem sammen til et ferdig bilde. Problemstillingen vil være avgjørende for hvilke fenomen en tar utgangspunkt i og hvordan de analyseres. I en tekstanalyse blir kilder og relevant teori benyttet som et analyseverktøy. Her blir kildene og teorien sammenflettet. (Johannessen et al., 2016, s. 99 - 100).

I en fenomenologisk analyse er det ønskelig å få en økt forståelse av og innsikt i den enkeltes livsverden. For å forstå verden rundt oss, så må vi først forstå mennesket, og målet er å kunne se den dypere meningen i enkeltpersoners erfaringer (Johannessen et al., 2016, s. 171). En fenomenologisk analyse er derfor relevant for oppgaven ettersom jeg er interessert i den enkeltes livsverden og erfaringer med å vokse opp med vold i hjemmet.

Analyse av artiklene har blitt utført på bakgrunn av Kristi Malteruds mal om hvordan å gjennomføre en fenomenologisk analyse, som er bestående av fire hovedfaser (Johannessen et al., 2016, s. 173).

Den første fasen handler om å få et helhetsinntrykk av datamaterialet, der en konstruerer en sammenfattende forståelse av meningsinnholdet (Johannessen et al., 2016, s. 173). I starten av analysen leser jeg gjennom materialet, for å få en oversikt over relevant informasjon i henhold til problemstillingen som er utformet. Det ble så utformet korte sammendrag og stikkord til hver artikkel der jeg laget en oversikt over meningsinnholdet i de ulike tekstene.

Den andre fasen tar for seg det å finne «meningsbærende elementer» i artiklene. Her er det fokus på å trekke ut relevant informasjon fra artiklene som på en hensiktsmessig måte

forankrer seg i problemstillingen (Johannessen et al., 2016, s.173). Her ble det utført en mer systematisk gjennomgang av tekstene for å trekke ut begreper og setninger som var bestående av relevant kunnskap om vold i nære relasjoner og påvirkningen det har på barn å erfare at mor blir mishandlet av far.

Den tredje fasen som blir betegnet som «kondensering», innebærer en selektering av ord og setninger som har blitt trukket ut av tekstene og flettet inn i et eget dokument (Johannessen et al., 2016, s. 176). Dette er med på å gi oversikt over meningsinnholdet og en avstand til informasjonen som er i artiklene slik at det kan benyttes i eget arbeid.

Den fjerde fasen trekker sammen den bearbejdede informasjonen inn i en ny kontekst, der egne begreper og beskrivelser blir trukket inn og drøftet (Johannessen et al., 2016, s. 176). Inntrykket man har fått må samsvare med det som kommer frem i tekstene. I drøftedelen har jeg jobbet utfra min forståelse av det artiklene legger frem. Her presenteres det egne meninger for å svare på det problemstillingen spør om.

I analysen har jeg fokusert på hvordan forfatterne forklarer og tolker påvirkningene av å vokse opp i et hjem der det finnes vold, og hvordan det påvirker barns handlingsmønstre og indre opplevelsesverden. Det ble satt opp et analyseskjema under kapittelet om funn og drøfting for å få en oversikt over artiklenes formål, metode, innhold og sentrale begreper. Etter at analysen var gjennomført systematiserte jeg den tilegnede kunnskapen ved å sammenligne og veie ulike synspunkter opp mot hverandre for å se om artiklene hadde ulike synspunkter og vinklinger, og om de var enige eller uenige. Her ble også mine egne meninger trukket inn.

4.4 Studiets troverdighet

Studiets troverdighet baserer seg på å undersøke om informasjonen i artiklene en bruker i arbeidet sitt er pålitelige og validerte (Johannessen et al., 2016, s.231).

Pålitelighet er nødvendig for å sikre kvalitet i forskning og innebærer hvorvidt arbeidet som blir presentert er til å stole på. Her er det nødvendig å se på hvorfor en undersøker nettopp dette ene fenomenet, hva resultatet skal brukes til og en redegjørelse av sin forforståelse slik at leseren kan vurdere påliteligheten. Dette innebærer en redegjørelse av fremgangsmåten som

har blitt benyttet for å samle inn data til undersøkelsen og hvordan resultatet kan ha blitt påvirket av eventuelle feilkilder, noe som gir leser muligheten til å vurdere påliteligheten til arbeidet (Dalland, 2017, s. 55). Det kan være utfordrende å sjekke påliteligheten til kvalitativ data ettersom det ikke er mulig å gjenskape data som kommer frem av individuelle tolkninger. Det er fortsatt mulig å tolke styrker og svakheter med å gjennomgå om informasjonen er tydelig lagt frem og om metoden er forklart slik at informasjonsinnhenting er erkjent (Johannessen et al., 2016, s.231- 232).

Validitet er å se om fenomenet som undersøkes samsvarer med dataen som er samlet inn og er representativt for virkeligheten (Johannessen et al., 2016, s.232). Lincoln og Guba legger frem to teknikker som øker sannsynligheten for at forskningen presenterer troverdige resultater. Den ene teknikken blir presentert som vedvarende observasjon der det er fokus på å sette seg inn i det faglige feltet for å se om informasjonen som kommer frem er relevant og bygger opp tillit. Den andre teknikken er metodetriangulering som innebærer at forskeren benytter ulike metoder i feltarbeidet for å se om resultatet blir det samme (Johannessen et al., 2016, s. 232).

De fleste artiklene jeg leste har foretatt seg intervjuer med mennesker som har opplevd å vokse opp med vold i hjemmet, og resultatet av intervjuene sammenlignes med teori fra litteraturstudier. Her legges det frem en tydelig beskrivelse i metoddelen om hvordan de har tilegnet seg den teoretiske delen og en grundig beskrivelse av hvordan intervjuene ble utført. Artikkelen fra McTavish, MacGregor, Wathen og MacMillan har ingen klar metodedel, men det legges frem på en forståelig måte hvilken teori de baserer oppgaven på og er påpasselige med kildene de benytter. Alle artiklene tydeliggjør hva de baserer seg på av teori og hva de selv legger til av meninger, samt resultater av intervjuene som er utført. Jeg vurderer alle artiklene som pålitelige på bakgrunn av det dette.

I forsøk på å undersøke validiteten til artiklene har jeg måttet ta en aktiv avgjørelse om de representerer kunnskaper som samsvarer med virkeligheten. Dette ble gjort ved å grundig gjennomgå artiklene jeg fant om partnervold og barn som pårørende grundig. Jeg har i tillegg lest flere bøker om vold i hjemmet og om barns livsverden for å se om informasjonen som nevnes i artiklene samsvarer med teorien som finnes på feltet.

Artikkelen til Bersvendsen og Hauge har som mål å få et innblikk i intervjusubjektene opplevelse av å leve med vold og de underforståtte avtalene som var i familien. Her lener Bersvendsen og Hauge seg på teori om varhet for voldsutøveren, forhindreingsarbeid og normaliseringsarbeid for å gi mening til hvordan deltakerne beskrev opplevelser der vold inngikk, deres opplevelsesverden og andre som befant seg i situasjonen. Kirkengen tok for seg begreper som beskriver barns opplevelse av å vokse opp med vold i hjemmet, som *barndomsforgiftning* og krenkelseserfaringer som blir nevnt i intervjuene og blir utdypet og satt i kontekst med teori som er hentet fra litteratur. McTavish, MacGregor, Wathen og MacMillan baserer sin artikkel på tidligere forskning utført av mental helse klinikere, hvorav de fokuserer på barn som blir eksponert for partnervold.

Informasjonen fra studiene blir sammenlignet for å undersøke likheter og ulikheter på tvers av deres egne oppfattelser av barns erfaringer og eksponering til vold. Överlien og Hydén har som mål å se på barns handlinger i voldsepisoder, som også knyttet opp til perioder der det ikke forekommer vold. Den empiriske dataen baserer seg på gruppe- og individuelle intervju av barn som har vokst opp med at far har mishandlet mor. Funnene diskuteres på bakgrunn av mestrings-teori av Lazarus og Folkman. Den siste artikkelen av Överlien og Hydén baserer seg på gruppe- og individuelle intervju av barn og ungdommer som har opplevd å vokse opp med vold i hjemmet, der far mishandler mor. For å kunne underbygge det som kommer frem i intervjuene benytter de teori fra tidligere studier og litteratur. Dette er med på å forankre krenkelseserfaringene til teori og studier gjort på feltet.

Her så jeg også på hvilket materiale forskerne bak artiklene baserte arbeidet sitt på. Jeg vurderte så på bakgrunn av dette at artiklene er validerte.

Et fellestrekk med alle artiklene er at de er fagfelle-vurderte, som viser til at flere teoretikere innenfor det gjeldende fagfeltet har gjennomgått og godkjent informasjonen som trekkes frem. Dette er med på å avgjøre om artiklene presenterer virkelighetens interesser. Alle artiklene er publisert i tidsskrifter der fagstoffet som blir presentert evalueres.

5. Funn og drøfting

5.1 Presentasjon av funn

Tabell 1				
Navn, år, land:	Formål:	Metode:	Innhold:	Sentrale begreper:
Bersvendsen og Hauge, 2018	Undersøker voksne som ser tilbake på sine opplevelser med vold i nære relasjoner.	Litteraturstudie Kvalitative intervjuer	Gjør rede for opplevelsene av å håndtere vold utøvd av omsorgspersoner.	Barndom Vold Håndtering Barns tilpasning Tverretatlig
Kirkengen, 2017	Utforsker hvordan langvarig belastning i barndommen påvirker barn og unge.	Litteraturstudie Kvalitative intervjuer	Gjør rede for hvordan tidlig, skult og langvarig krenkelseserfaringer er med på å høyne risikoen for senere sykdom.	Krenkelseserfaring Barndomsforgiftning Levd kropp Kroppslige innskrifter Allostatisk load Multisystematisk fysiologisk dysregulering.
McTavish, MacGregor, Wathen, MacMillan 2016	Undersøker hvordan barns eksponering til partnervold er en form for barnemishandling	Litteraturstudie	Gjør rede for hvordan det å vite om at det er vold i hjemmet uten å fysisk vitne det kan gjøre skade på barnet.	Barns eksponering til partnervold Barn som vitner til partnervold Mishandling av barn Evidensbasert anmeldelse
Överlien og Hydén 2009	Undersøker barnas handlinger når det er vold i hjemmet.	Litteraturstudie Kvalitative intervjuer	Gjør rede for ulike handlingsmønstre barn har og hvordan de ønsker å handle.	Handling Barn Mestring Vold i hjemmet Opplevelser
Överlien og Hydén 2007	Undersøker ulike måter barn blir utsatt for vold.	Litteraturstudie Kvalitative Intervju	Gjør rede for hvordan det å lytte til vold definerer barnas situasjon. Barns egne historier kommer frem for å best mulig forstå barnas opplevelser.	Vold i hjemmet Barns opplevelse Ulike typer vold Partnervold

«Da skjønnte jeg at nå smeller det snart» av Agnete Bersvendsen og Mona- Iren Hauge. Tidsskriftet Norges barnevern publisert ved universitetsforlaget i 2018:

Sammendrag: Hensikten med artikkelen er å se på hvordan ikke bare voldsepisoden i seg selv er med på å forme barnet, men at barna er sensitive til signaler og stemninger i hverdagslivet og perioder der det ikke er vold i hjemmet. Artikkelen tar for seg kvalitative intervjuer med syv voksne i alderen 18-60 år som har erfart vold utøvd av omsorgspersoner. Begrepet «kontrakter» blir tydelig gjort rede for og benyttes for å betegne underforståtte avtaler som utvikles mellom individer. Kontrakten mellom barn, voldsutøveren og familien er med på å forklare kompleksiteten av å leve i vold, der formålet med kontrakten ofte baserer seg på å ikke snakke om volden og unngå at andre utenforstående får innblikk i hjemmetilværelsen. Det blir forklart at barn er fremdeles i sin barndom og at samtaler med voksne er annerledes fremstilt iforhold til når de var barn på grunn av fortolkning av hendelsen og at det blir gjenfortalt som et narrativ. Blant annet ble barns måter å forhindre vold på tatt opp som en form for overlevelsesstrategi deltakerne benyttet seg av aktivt i oppveksten. Dette var med på å underbygge teorien om hvor aktive og deltakende barn er i samspillet i familier der det er en voldsutøver, i en hverdag påvirket av frykt for neste voldsepisode. Til slutt blir det vist til hvordan barna opplevde å få en økt årvåkenhet og varhet for signaler og stemninger som preget hverdagen deres til en så stor grad at de aktivt forsøkte å forhindre at en ny voldsutøvelse inntraff.

«Diagnose: barndomsforgiftning» av Anna Luise Kirkengen. Tidsskrift for psykisk helsearbeid publisert ved universitetsforlaget Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet i 2017:

Sammendrag: Artikkelen presenterer et kunnskapskondensat fra et bredt fagfelt som utforsker i hvilken grad langvarig belastning i barndommen kan gi en belastning på kroppens sentrale systemer. Her prøver Kirkengen å se nærmere på koblingen mellom sykdom og langvarige krenkelseserfaringer fra barndommen. Begrepet multisystemisk fysiologisk dysregulering blir brukt for å beskrive hvordan erfaringer kan transformeres til sykdom. Det blir forklart at mennesker kan ikke vite, føle, lære eller erfare noe uten at kroppen er delaktig i det. Her blir det videre nevnt at det ikke finnes kroppsløse tanker eller ikke-kroppslige emosjoner. På bakgrunn av dette vil kroppen kjenne på erfaringene en har i løpet av livet, og i situasjoner der en opplever traumer

eller som Kirkengen betegner som en skadende erfaring vil også kroppen oppleve en belastning og et traume. Påvirkningen traumer har på kropp, vitalitet og helse kommer frem i tre autentiske sykdomshistorier som blir presentert i artikkelen. Begrepet *barndomsforgiftning* kommer frem som en betegnelse på et barns liv der det som tærer overgår det som nærer, og der et menneske må tåle noe som føles utålelig. Kirkengen tar opp nødvendigheten av at leger ser på årsaken til en sykdom fremfor sykdommen i seg selv i noen tilfeller. I sykdomshistoriene som blir nevnt kommer det frem at *barndomsforgiftningen* de har opplevd har vært utløseren for en rekke sykdommer de har i senere tid. Sykdommene kommer både i form av fysiske sykdommer som spiseforstyrrelser, kroniske smerter og hjerte-kar sykdommer, og psykiske sykdommer som posttraumatisk stresslidelse, depresjon, bipolar lidelse og schizofreni. Til slutt nevnes det at traumene blir tydelige når en setter sykdomshistorien i en kontekst som omhandler en krenkelseshistorie.

«Children's exposure to intimate partner violence: an overview» av McTavish, MacGregor, Wathen, MacMillan. International review of psychiatry publisert i Taylor & Francis group I 2016:

Sammendrag: Hvor alvorlig det er for barn å være eksponert for vold i familien uten å være fysiske vitner legges tydelig frem som psykisk vold og barnemishandling. Fokuset er rettet mot mødre som blir utsatt for vold av far, da dette er noe som er i stor grad mer forsket på enn mødre som utfører vold mot fedre. Artikkelen nevner at det er en risiko for at barn som er eksponert for vold i hjemmet, utfører samme handling mot partner når de vokser opp. Emosjonelle, fysiske og sosiale utfordringer er noe som blir nevnt som konsekvenser for barn som er eksponert for vold i hjemmet. PTSD, senere bruk av rusmidler og fysiske endringer i hjernen er noen ettervirkninger som kan komme som følge av å oppleve vold i nære relasjoner, og kan fremtre selv om barnet ikke ser volden. Terapiformen psykoedukasjon blir nevnt i forbindelse med behandling av barn og voksne som opplever vold i nære relasjoner. Terapiformen baserer seg på åpenhet rundt psykiske utfordringer barna og foreldrene opplever. Dette har vist seg å være effektiv for å hjelpe barna og de voksne med å forstå situasjonen og sin egen mentale helse bedre, og artikkelen nevner at det kan være med på å dempe følelsen av skyld hos barnet. Artikkelen forklarer at behandling i form av terapitimer for både mor og barn har hatt en positiv innvirkning på barns selvfølelse og mentale

helse. Det kommer frem at nevralt responser på trusler kan sette barn i alle aldre i fare for utviklingspsykopatologi i form av psykologiske lidelser og gi andre negative helseskader. Det blir trukket frem at trygghet er en nødvendighet for en sunn utvikling hos barn. Til slutt nevnes det at barns eksponering til vold i nære relasjoner er en utbredt form for mishandling av barn som er tett knyttet opp mot helseskader. Her nevnes det videre at tett oppfølging med terapi og samtaler rundt emnet kan ha en forebyggende effekt på mentale skader hos barn.

«Children's actions when experiencing domestic violence» av Carolina Överlien og Margareta Hydén. *Childhood: A journal of global child research* publisert ved Sage publications i 2009:

Sammendrag: Hensikten med artikkelen er å se på hvordan barn handler eller ikke handler i et hjem som er preget av vold. Den baserer seg på intervjuer med barn som har vokst opp i et hjem der far har vært voldelig mot mor, der de forteller sine historier og fremgangsmåter i de ulike situasjonene de opplevde. Funnene ble diskutert iforhold til Lazarus og Folkmans teori om mestring. Teorien skiller mellom emosjonell og problem fokusert mestring, som er med på å gi en økt forståelse for hvordan barn opplever å leve i et voldelig hjem. Artikkelen tar utgangspunkt i hvordan barn reagerer og handler til volden fremfor å benytte seg av begrepet mestring, for å ta for seg en mer barnesentrert vinkling. Videre nevner de ulike reaksjoner og handlinger barna gjør i voldsepisodene og tiden etterpå og diskuterer det opp mot strategiene Lazarus og Folkman nevner. Her trekker Lazarus og Folkman frem hvilke strategier som er med på å fremme en positiv utvikling hos barnet og hvilke strategier som kan være mer skadelig på barnets mentale helse. Det kommer frem at passive mestringsstrategier har en ugunstig virkning på barnets mentale helse og at problem fokusert mestring er en styrkende faktor som bidrar til mindre skade på barnets mentale helse. Her argumenterer Överlien og Hydén med at alle strategiene barn bruker er basert på aktive valg og kan derfor ikke betegnes som passive mestringsstrategier. I voldsepisoder der barnet distanserer seg selv, er det ikke et tegn på at de aksepterer volden, men en måte for dem signalisere at det ikke er greit. Handlingene varierer ut fra situasjonene og barnet har ofte en visjon om hvordan de ønsker å handle, selv om noen situasjoner kan gjøre det vanskelig å utføre i praksis. Til slutt nevnes det at barna aldri normaliserte volden, og at de aktivt forsøkte å forhindre at voldsepisoder inntraff.

«Att tvingas lyssna - hur barn bevittnar pappas våld mot mamma» av Carolina Överlien og Margareta Hydén. Barn: forskning om barn og barndom i Norden publisert ved Norsk senter for barneforskning i 2007.

Sammendrag: Artikkelen presenterer barns opplevelse av å vite at mor blir utsatt for vold av far fremfor å legge tyngden på symptomer og reaksjoner. Her er fokuset på å se hvordan barn og unge manøvrerer i en hverdag som er preget av vold og trusler. Det legges frem et ønske om å utvide konseptet «å være vitne til vold». Her kommer det frem at det ikke alltid er visuelle minner som samles hos barnet, men at «hørende minner» er noe som også har en negativ påvirkning på barnet. Barna beskriver i intervjuene at far ofte låser barna på rommet når foreldrene krangler, men at de fremdeles hører hva som skjer selv om de forsøker å blokkere lydene ute med tv eller å holde seg for ørene, her kommer betegnelsen å bli tvunget til å lytte til vold frem ettersom barnet ikke klarer å blokkere lyden ute. I intervjuene blir det også trukket frem at barna lager seg bilder i hodet av lydene de hører, som kan virke skremmende for barna og fraværet av lyd skaper et bilde av at mor er død. Her kommer også ordet maktesløshet frem, da barna opplever å bli låst inn på rommet og ikke har mulighet til å påvirke situasjonen eller hjelpe moren. Det trekkes frem en annen måte å vitne til vold, som er å se skadene som er påført moren. Til slutt kommer det frem at begrepet eksponering til vold gir et bredere og mer inkluderende bilde på hvordan barn erfarer vold. Å bli tvunget til å lytte og bli tvunget til å leve med trusler er med på å definere barnas situasjon. Her nevnes det avslutningsvis at det er viktig å utvikle en definisjon som kan gi et bedre innblikk i barnas opplevelser for å kunne tilby den hjelpen og støttende har krav på.

5.2 Drøfting

I drøftingen vil jeg analysere hvordan barn opplever vold i nære relasjoner, både under voldshendelsen og tiden der det ikke forekommer vold. På bakgrunn av innhentet teori og artikler vil jeg videre undersøke hvordan barn er aktive deltakere i et hjem der det er vold, og den skjulte kontrakten mellom barna og foreldrene. Jeg skal drøfte barns situasjon knyttet opp mot uvissheten om når «bjørnen» våkner, og hvilken påvirkning dette har på mors omsorg til barnet. Jeg avslutter med å nærmere gå innpå konseptet om at det de ikke vet har de vondt av.

5.2.1 Ulike måter å vitne vold

Når det gjelder begrepet å «vitne» til vold, er den første tanken ofte at barnet er i rommet og ser at far slår mor. Det har i nyere tid kommet frem ulike måter barn kan vitne til vold uten å fysisk være til stede, men som fremdeles kan være like skadelig for barnet. Överlien og Hydén har i sin artikkel, fremstilt noen intervjuer med barn som har ulike erfaringer når det gjelder å være vitne til at mor blir utsatt for vold av far, hvor det legges frem ulike måter å være vitne til vold. Jeg legger frem deres beskrivelser her:

Blant barna kom det frem at mange av voldsepisodene opplevdes som kontrollerte der far låste barna inn på rommene før han utsatte mor for vold. Mange av barna beskriver volden som hørbar, der de videre lager seg et narrativ om hva som skjer. Lydbildet som blir skapt beskriver de som skremmende og de opplever en sterk følelse av redsel. Flere av barna forklarer at de så merker på morens kropp etter voldsepisoden og at dette var med på å danne dem et bilde på hva som hadde skjedd. Det som ble konkretisert var at å høre volden, se merkene og stillheten etter en voldsepisode var sterkt traumatiserende for barna. Her trekkes det frem at det var et sterkt ubehag knyttet opp mot uvissheten om mor var død og hva som skjedde med mor når de ikke var til stede. I noen av intervjuene kom det frem at et par av barna opplevde en form for nummenhet under voldsepisodene der de hadde utfordringer med å tenke og reflektere over hva som skjedde. De var sterkt preget av følelser som redsel, frustrasjon, sinne og usikkerhet. Tankene og refleksjonen var ofte mer fremtredende etter voldsepisoden, når de så skadene på mor og hjemmet i form av blåmerker, ødelagte møbler og knuste gjenstander (Överlien & Hydén, 2007, s.15-21).

Intervjuene legger ikke frem et helhetlig bilde av barnets opplevelse av å vitne til vold, men det gir et innblikk i deres tanker og følelser knyttet opp mot å høre og se ettervirkningene av

volden mor har blitt utsatt for. Her var det ikke alle som ga ord på tankene rundt handlingene de foretok seg under selve voldsepisoden, men alle ga uttrykk for å ha forsøkt å skjerme seg selv eller søsken med å døyve ned lyden av kranglingen med å sette på tv, radio eller å holde hodet under en pute. Jeg setter meg selv i en undrende stilling om hvorfor det er utfordrende for noen av barna å være bevisste på sine egne tanker og refleksjoner under en voldsepisode, men fremdeles ha bevisste handlingsmønstre for å skjerme seg selv og søsken. Øverlien trekker frem at barns strategier kan være preget av følelsesmessige handlinger som er spontane og vanskelige å forklare da de er utført i affekt, og tradisjonelle handlinger som kjennetegnes med at en handler ut fra vane, der det er en viss automatikk (Øverlien, 2012, s.100 - 131). Barns strategier basert på følelsesmessig- og tradisjonell handling, beskrives her som en automatisk respons hos barnet, nesten som en refleks. På tross av dette ser vi en refleksjon og aktiv tankeprosess rundt handlingene hos barnet i intervjuene. Dette kan tyde på at de har hatt anledning til å bearbeide hva som har skjedd, og at de opplever å være i et trygt miljø der det er rom for å tenke tilbake og dele vonde erfaringer med folks som forstår og bryr seg.

Øverlien og Hydén som har skrevet om barns handlinger når de opplever vold i hjemmet, trekker frem at barna ikke er passive observatører, men at de sanser det med hele sitt vesen. De hører det, ser det og ser ettervirkningene av det (Øverlien & Hydén, 2009, s. 480). Slik jeg forstår det observerer og sanser barna mer enn det vi voksne forestiller oss. Hvordan barna lytter, kjenner på stillheten etter en krangel, ser hvordan rommet ser ut etter en voldsepisode, ser merkene på mamma eller kjenner på sinnsstemningen i rommet. Kanskje dette er informasjon som kan være med på å gi foreldre som lever med en voldelig partner, lavere terskel for å komme seg vekk eller at flere fedre som har problemer med sinnemestring søker hjelp.

5.2.2 Et hjem preget av vold

McTavish, MacGregor, Wathen og MacMillan nevner at skadeomfanget av at barn som er eksponert for vold i familien uten å fysisk vitne volden går under betegnelsene psykisk vold og mishandling. Det trekkes frem i artikkelen at skadeomfanget av at barn opplever vold i hjemmet er like skadelig som fysisk vold rettet mot barnet (McTavish, MacGregor, Wathen & MacMillan, 2016, s. 504). En barndom preget av vold i hjemmet uten å fysisk vitne volden har større innvirkning på barn enn det jeg hadde forestilt meg i forkant av oppgaven. Min

første tanke var at det hadde en skjermende effekt på barna, og et mindre skadeomfang enn å være fysisk til stede i voldsepisoden. Informasjonen fra fagartikler- og bøker utfordret min forforståelse med å kategorisere det som psykisk vold og barnemishandling. Studier om skadevirkningene av å vokse opp i et hjem preget av vold og påvirkningen på barnets mentale helse åpnet øynene mine for hvor omfattende og skadelig det er for barn å vite at det er vold i hjemmet. Dette var med på å skape et mer intrikat bilde på barnas opplevelse av å leve med en voldelig far, som var med på å få meg til å stille spørsmål til min egen forforståelse og et ønske om å undersøke fenomenet nærmere.

McTavish m.fl. går inn på konsekvensene knyttet til eksponering til vold i sin artikkel. Her understreker de alvorlige konsekvenser i form av følelsesmessig, atferdsmessig, fysisk, sosial og faglige utfordringer. Tilfeller der barn går mellom foreldrene for å beskytte mor og står ovenfor alvorlige fysiske skader inkludert død, eller sterke psykiske skader, hvor å se at mor blir drept er et av eksemplene her (McTavish et al., 2016, s.507 – 508). Storberget trekker frem at hjemmet skal være et sted der barn og voksne skal finne trygghet. Hvor dører blir låst, vinduer lukkes og en kan krype under en arm om en er redd. Hvis hjemmet ikke er trygt, hvilke steder er da trygge? Volden og utryggheten man opplever hjemme gjør mer skade både fysisk og psykisk ettersom den ofte er konsekvent og utføres av noen en egentlig skal ha tillit og tilknytning til (Storberget et al., 2007, s.7-8). Killén utdyper nærmere at barns opplevelser med gjentatte voldsepisoder hjemme, har ikke mulighet til å bearbeide traumet før de blir utsatt for et nytt. Dette kan gi alvorlige traumer som har en markant påvirkning på hverdagen og samhandlingen med andre (Killén, 2019, s. 52-53).

Denne forståelsen av å leve med vold i hjemmet er noe jeg kan forestille meg at de fleste utsatte barn opplever og erfarer kontinuerlig i hverdagslivet. Likevel er det et håp og et ønske om at de har noen trygge voksne i familien eller på skolen som de kan støtte seg til og får omsorgen og tryggheten de skulle hatt hjemme. Utfordringene barn opplever når det gjelder følelsesregulering og atferdsmønster kan også gjøre at det blir vanskelig for voksne rundt å forstå og håndtere situasjonen.

5.2.3 Barnets livsverden

Å forsøke å ta for seg et barneperspektiv handler ikke om å se inn i barnas hode, men å se ut i verden gjennom barnas øyne. For å tilrettelegge for en forståelse av barnets livsverden så trenger vi å fange barnets blikk på en hendelse, relasjon eller tilværelse (Øverlien, 2012, s. 58-59). For å videre etablere en forståelse for barnets livsverden og deres opplevelse av å leve med vold så innebærer dette at vi som voksne må stille oss åpne til å høre hvordan barna erfarer hendelser, relasjoner og tilværelsen de befinner seg i. Gjennom disse kravene kan man klart tolke at barnas opplevelser ikke bygger på premisset av at det er et rett eller galt svar, og at de subjektive opplevelsene til barna ikke kan la seg defineres likt for alle.

Barn blir ikke lenger definert som passive observatører som kun vitner til vold. De er aktive deltakere som forsøker å forhindre at voldsepisodene forekommer og forsøker å lese situasjonen, samt sinnsstemningen til foreldrene, for å unngå at en konflikt skal oppstå. Når det kommer til forsøket om å sanse hvordan omgivelsene er rundt, så krever det at kroppen er delaktig med å høre, observere og berøre (Kirkengen, 2017, s.17; Bersvendsen & Hauge 2018, s. 97 - 98). På bakgrunn av dette kan det sies at barna sanser med kroppen sin både bevisst og ubevisst for å skape en form for forutsigbarhet i et uforutsigbart miljø.

I situasjoner der barnet sanser at det kan forekomme en konflikt, forsøker det å avlede eller forhindre at far mishandler mor. Thorkildsen forklarer at i noen tilfeller kan barnet forsøke å utløse volden for å slippe å vente på det som oppleves som uunngåelig, der det blir en form for forutsigbar uforutsigbarhet (Thorkildsen, 2015, s. 22-23). Barn som aktive deltakere handler her om å overleve og føle en form for kontroll i en ukontrollerbar situasjon. Dette er å anse som en forsvarsmekanisme der barnet har blitt tvunget inn i en ubehagelig situasjon der barnet blir nødt til å utvikle ulike teknikker for å overleve. Både Bersvendsen m.fl. og Øverlien m.fl. deler dette synet, hvor Bersvendsen m.fl. baserer store deler av barnets handlinger som et aktivt forsøk på å forutse neste voldsepisode (2018, s.99) og forhindre at en ny voldsepisode tok sted (2018, s.103).

Kirkengen har i sin artikkel lagt vekt på at det ikke finnes kroppsløse tanker, ikke- kroppslige emosjoner eller «rene» psykiske erfaringer da dette er noe som kjennes og erfares med kroppen. Alle menneskelige erfaringer er kroppslige erfaringer (Kirkengen, 2017, s. 16- 17). Kan det på bakgrunn av dette være nødvendig å betrakte linken mellom kropp og sinn for å kunne forstå barnets opplevelse av en traumatiserende situasjon? Tanken om at kropp og sinn

sanser og erfarer sammen, og har en gjensidig påvirkning på hverandre, kan være med på å gi et bedre bilde på hvordan barnet opplever situasjonen og deres handlingsmønster som følger av å vitne at mor blir mishandlet av far. Killén trekker frem noen tilfeller der sinn og kropp påvirker hverandre i traumatiske opplevelser. Barn som opplever trusler om at mor skal bli skadet kjenner på en sterk følelse av forsvarsløshet, sinne og redsel som påvirker dem i så stor grad at de holder seg våkne hele natten for å forsikre seg om at ikke noe har skjedd over natten. I noen andre tilfeller går barnet fysisk mellom foreldrene for å forsvare mor (Killén, 2019, s. 52 -53). Linken mellom sinn og kropp kommer her tydelig frem i form av søvnmangel eller fysiske handlinger som kan potensielt skade barnet. Vi kan med andre ord si at kroppen til barna erfarer på lik linje som sinnet i traumatiske hendelser.

Av de som har forsøkt å få frem barnets indre livsverden og opplevelse av å leve med vold i hjemmet, så er det kanskje artikkelen «At tvingas lyssna» av Överlien & Hydén som i størst grad har uttrykt barnets opplevelse av å sanse vold i hjemmet. Her har de hentet inn erfaringer og tanker barna har rundt å leve med vold i hjemmet fra gruppe og individuelle intervjuer. I artikkelen presenteres åpne samtaler rundt emnet der barna styrte intervjuet og fortalte sine individuelle opplevelser og følelser knyttet opp til hendelsene og tiden etter. Her fortalte barna med egne ord hvordan de kjente på følelse av skyld, redsel, frykt, sinne og tristhet og hvordan emosjonene fremdeles var til stede etter voldsepisoden og frem til den neste (Överlien & Hydén, 2007, s. 16-22).

Barna benyttet ulike beskrivelser for å forklare hvordan de opplevde stemningen i huset både før, under og etter en voldsepisode. Det som jeg opplevde som fasinende i min analyse av artikkelen var hvor ulike beskrivelsene til barna var, men hvordan de på samme tid omtalte noen situasjoner som flere hadde opplevd og stått ovenfor selv. Hvert barn hadde sitt eget narrativ på hendelsene som fikk frem ulikheter og fellestrekk med hver enkeltes erfaring. I noen av tilfellene beskrev noen barn en opplevelse av frykt og maktesløshet der de forsøkte å skjerme seg, og noen beskrev et hat og sinne der de ønsket å skade far. Vi kan med dette si at barnas livsverden er preget av et bredt spekter av følelser og tanker for hvert enkelt barn, og at i lignende situasjoner kan barna oppleve situasjonen og stemningen ulikt.

Sjøvold og Furuholmen forklarer hvordan barn som opplever mishandling eller skremmende kontakt med omsorgspersoner ofte endrer bevissthetstilstand og lukker seg inn i seg selv for å unngå å være mentalt til stede i det som skjer. Det som skjer når barnet opplever

traumatiserende hendelser er at foreldrene som skal hjelpe barnet med regulering, er de som oppleves som skremmende. Dette medfører at barnet føler seg alene om sine følelser og har utfordringer med å bearbeide hva som skjer og opplever på bakgrunn av dette en form for separasjon av sine egentlige følelser og hva som blir vist utad (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 112-113).

Denne formen for overlevelsesstrategi hos barnet kan ha en stor skadevirkning på barnets mentale helse. Dette setter lys på hvor avhengig barn er av å få reguleringsstøtte av foreldrene for å kunne bearbeide hendelser og følelser knyttet til en ubehagelig og skremmende situasjon. Likevel kan man ikke nekte for at barn har ulike strategier for å overleve i et hjem preget av vold, der det ikke nødvendigvis alltid resulterer i dissosiering.

Killén trekker frem tilfeller der barn forsøker å være uavhengige, avleder en voldelig far, forsøker å leve opp til foreldrenes forventninger eller har en utagerende oppførsel preget av aggressive, provoserende eller destruktive handlinger som et rop om hjelp (Killén, 2019, s.146-153). Det kan sees som en konstruktiv strategi som gagnar barnet positivt i tilfeller der de forsøker å være uavhengige eller forsøker å leve opp til foreldrenes forventninger. Selv om flere strategier er kategorisert og sortert, ser jeg for meg at barn benytter ulike strategier der det ikke er gitt at det kun er den ene de benytter gjennom hele barndommen.

Bersvendsen og Hauges intervjuer får frem hvordan de som barn forsøkte ulike strategier for å forsøke å avverge en situasjon med å gjøre pappa glad, være usynlige, avlede med selvmords trusler eller med å invitere noen hjem (Bersvendsen & Hauge, 2018, s.103 – 108). Her var det aldri en spesifikk strategi som ble benyttet, det var et kontinuerlig behov for å veksle mellom strategier ut fra hvilke situasjoner de sto ovenfor og sinnsstemningen i hjemmet. Barn som lever i et hjem preget av vold vil derfor konstant være på vakt og sanser med hele sitt vesen i et forsøk på å avverge, forutse eller skjerme seg når far blir voldelig.

Noen av barnas synspunkter på foreldrenes oppførsel som kom frem i intervjuene til Överlien og Hydén var at de opplevde far som ustabil, irritabel, skremmende og dominerende. Her forklarte de videre at de opplevde at far planla å skade mor, med å stenge barna inne på rommet i forkant. Et par av barna oppfattet mor som lite gjennomtenkt, hensynsløs og provoserende ovenfor far, noen andre uttrykte at mor virket stille, tilbaketrukket og hjelpeløs. I tilfellene der barna så på mor som en katalysator for voldsepisodene, forsøkte de å snakke

mor ned og ta parti med far for å forsøke å hindre en voldsepisode. Med en mor som virket tilbaketrukket og stille forsøkte barna å lede oppmerksomheten til dem selv eller distrahere slik at mor ikke ble slått (Överlien og Hydén, 2009, s. 482-490).

Dette gjenspeiler det som tidligere er nevnt med tilfeller der barn analyserer og tolker situasjonene de befinner seg i, for å forsøke å hindre en voldsepisode. Jeg stiller meg undrende til i hvilken grad barnet tar på seg skyld for voldsepisodene, med tanke på hvor mye de forsøker å involvere seg i forkant. Killén utdyper barnets opplevelse av skyld med å forklare hvordan barn bruker mye krefter på å forstå situasjonen de befinner seg i. Her legges det vekt på barnets forsøk på å tolke situasjonen for å utforme en forståelse av overgriperens atferd. I denne prosessen tar barnet på seg ansvar og bærer skylden for det som skjer. I flere av tilfellene forsøker også overgriperen å frata seg ansvaret med å overføre den til barnet istedenfor. Dette er med på å belaste barnet med sterke følelser av at de er skyldige for volden far utøver på mor (Killén, 2019, s.164).

5.2.4 «Bjørnen sover»

Sangen «bjørnen sover» baserer seg på å være stille for å ikke vekke bjørnen, men at faren for at bjørnen kan våkne ligger der konstant. Den lammende frykten for at bjørnen kan våkne når som helst er noe som preger barnets hverdag i stor grad, der de forsøker å være helt stille og ikke vekke bjørnen fra den uforutsigbare dvalen sin. Denne frykten forklarer Lillevik m.fl. som latent vold, som bringer med seg store psykiske belastninger og en kronisk stresstilstand hos barnet, som er skadelig for barnet (Lillevik et al., 2019, s.19).

«Da skjønnte jeg at nå smeller det snart» var en uttalelse fra en i intervjuet til Bersvendsen og Hauge. Dette kom til uttrykk når han fortalte om sin opplevelse av å leve i et hjem preget av vold. Det var et gjennomgående tema i alle intervjuene at de som barn var sensitive til stemningene i hjemmet og til omsorgspersonene. Her var det ikke alltid konkrete signaler som varslet om en potensiell voldsepisode, de beskrev det med at de bare følte at noe kom til å skje. En fellesnevner for alle i intervjuet var at de var på konstant vakt for hva som kunne skje. Et tilfelle som kom frem, var at han kunne høre på måten døren ble lukket om far var i godt eller dårlig humør. For en annen var fars kjøring en indikator på om det ville forekomme en voldelig episode når de kom hjem. I tilfeller der far kjørte aggressivt og fort var det ofte knyttet opp til vold senere hjemme (Bersvendsen & Hauge, 2018, s. 102-103).

Enkelte ganger virker det til at barna kan kjenne igjen handlingsmønstre til far og kobler det opp mot når voldsepisodene tar sted. I den forbindelse er barnet i konstant beredskap, med alle sansene sine skjerpet. Sjøvold og Furuholmen underbygger dette med å beskrive det som en hyperaktivering hos barnet der de er sensitive til foreldrenes lunne, handlinger og kroppsspråk. Frykten for at far kan bli voldelig ligger konstant i luften og er med på å gi en kronisk følelse av frykt hos barnet for når neste voldsepisode tar sted (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 65). Det er her begrepet *barndomsforgiftning* fra Kirkengens artikkel er med på å belyse det giftige stresset som påvirker barnet, der det som tærer overgår det som nærer, og man må tåle det utålelige (Kirkengen, 2017, s.19-21).

Et hjem med en sovende bjørn gir et godt bilde på varheten barnet stilles til ansvar for, der ingen skal lage en lyd og hvert skritt må tas med omhu for å se til at gulvet ikke knirker. Storberget m.fl. trekker frem at bjørnen kan også være snill som våken, og barnet er glad i far når han er som alle andre gode fedre. Følgene av at far endrer seg fra snill til sint er at barnet tar på seg ansvar og skyld for volden og med det bærer den skammen med seg (Storberget et al., 2007, s.7). Barnet glemmer aldri at bjørnen er der, og har et ønske om at neste gang den våkner så er den snill mot mamma. Men slik som sangen indikerer så *kan man aldri være trygg*.

5.2.5 «Det de ikke vet har de vondt av!»

Taushet er en belastning for barna. (Storberget et al., 2007, s.110).

Storberget forklarer at tilfeller der det ikke snakkes om volden eller hvorfor den oppstod, gir barnet en følelse av å være medansvarlig for volden moren blir utsatt for. Med å holde volden hemmelig og skjult for andre lager vanskeligheter for barnet å få klarhet i hva som skjer, og hvordan deres familie skiller seg fra andre familier (Storberget et al., 2007, s.110). På bakgrunn av dette kan en se hvor stort ansvar barnet tar på seg for det som skjer mot mor, i tilfeller der volden ikke snakkes om i hjemmet. Storberget nevner hvordan det å holde det hemmelig fører til et svekket vokabular som gjør det vanskelig for barn å forklare hva de har opplevd. Dette har en videre innvirkning på hvordan de fortolker situasjonen og det å forstå at de ikke er skyld i volden far påfører mor (Storberget et al., 2007, s.110).

Noen ganger ønsker ikke mor å snakke om volden med barnet, ei heller anerkjenne til seg selv at det har skjedd. Tanken på at barnet har tatt skade av å høre eller vitne volden mot mor, er skremmende og sårende for mor å ta innover seg i etterkant av voldsepisodene (Storberget et al., 2007, s.112-114). Åpenhet rundt temaet hjemme har ofte vært en mangel som har kontribuert til at barn føler seg alene om det de erfarer og føler, noe som kan skape forvirring og følelse av skam og skyld hos barnet. Taushet rundt voldsepisodene, kan også være preget av et samspillsmønster som har utviklet seg over tid mellom barn, mor og voldsutøver. Der det er fokus på å holde det skjult og ikke snakke om temaet. Bersvendsen og Hauge benytter begrepet *kontrakter* for å forklare hvordan det utvikles en uskreven kontrakt i familien, om hvordan den voksne forholder seg til barnet og hvordan barnet skal respondere. Barnets indre opplevelse av seg selv som skyldig i det far gjør mot mor kan også bli en kontrakt med seg selv og sin indre stemme (Bersvendsen & Hauge, s.104-105).

Sjøvold og Furuholmen trekker frem at tilfeller der det er vold i nære relasjoner, men barnet ikke utsettes direkte, fremdeles er vold mot barnet (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s.71-72). Vold mot barnet i slike tilfeller er det som Lillevik m.fl. betegner som psykisk vold (Lillevik et al., 2019, s.18-19). Konsekvensene av at barnet opplever å bli utsatt for skremmende opplevelser er med på å skape sterke følelser av frykt, sinne, hat, hjelpeløshet eller tristhet. Intervjuene fra Överlien og Hydén trekker frem hvordan noen av barna opplevde situasjonen hjemme ulikt og satt med ulike følelser både før, under og etter voldsepisoden. Et barn opplevde en sterk følelse av frykt og hjelpeløshet. I et annet tilfelle så reagerte et barn med et sterkt sinne mot far der det var et ønske om å straffe ham. I flere av tilfellene var det lite samtaler mellom mor og barna der det ble forklart hva som hadde skjedd og hva som utløste hendelsen, og det opplevdes ustabil, ensomt og forvirrende for flere av barna (Överlien & Hydén, 2009, s. 483-488).

Et annet tilfelle som belyser skadene av å leve i et hjem der ingen snakker om volden er en gutt fra et intervju fra Överlien og Hydéns artikkel som forklarer hvordan han opplevde at mamma ikke ville gi ham en klem, når hun ellers alltid pleide å gi klem. Hans første tanke var at det var på grunn av ham, noe som opplevdes sårende og forvirrende. Ikke før i ettertid forstod han at det trolig var på grunn av skadene hun hadde fått av faren (Överlien & Hydén, 2007 s.20). I dette tilfellet er mor vanligvis til stede og viser barnet affeksjon, men at det under en hendelse var for vondt å gi en klem. Kanskje det forekommer i noen situasjoner at mor distanserer seg fra barnet på bakgrunn av at det de opplever føles uhåndterbart og for

overveldende? Sjøvold og Furuholmen forklarer at mors sviktende omsorg ofte forekommer som et resultat av dissosiasjon, som er en måte å håndtere overveldende og truende opplevelser på som ikke kan flyktes fra. Mor flykter innover i seg selv og blir emosjonelt utilgjengelig for barnet. Barnet opplever å være helt alene, der det ikke er noen hjelp med å forstå hva som skjer (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s.82).

I dette tilfellet blir utsagnet «det de ikke vet har de ikke vondt av» motbevist. Tanken om at barna blir skjermet hvis en ikke snakker om temaet, har vist seg å ha en motsatt effekt på barnet. Uten opplysninger om hvordan en voldsepisode tok sted og hva som var grunnen til at den startet, gir barnet stort spillerom til å lage seg et narrativ der de klandrer seg selv og sitter med en sterk skyldfølelse. Med å holde dette hemmelig får ikke barnet mulighet til å prosessere hva som har hendt før en ny hendelse tar sted. Tilfellene der mor trekker seg unna og er følelsesmessig distansert fra barnet, kan skape en grobunn for vonde tanker hos barnet der de sentrerer seg selv som problemet til alt.

6. Avslutning

Det er ingen som setter seg i motsetning til at vold i hjemmet er skadelig for barn. Slik som Överlien, Hydén, Bersvendsen og Hauge påpeker så er det med på å skape en hverdag fylt med uro og usikkerhet om når «bjørnen våkner» og slår mamma. De mange måtene for barn å vitne til vold eksemplifiserer hvor mye de faktisk får med seg, som ofte er mer enn det vi voksne forestiller oss. Barnas narrativ og opplevelse av å leve med vold i hjemmet der mor blir mishandlet av far er subjektivt og varierende, men en fellesnevner for alle er at det aldri blir akseptert eller normalisert. De ulike handlingsmønstrene utvikles på bakgrunn av barnets livsverden og subjektive opplevelse av situasjonen. Hos noen opplever de sinne, hat og ønske om å skade pappa, og noen føler på en hjelpeløshet og frykt der de forsøker å skjerme seg med å sette på radio eller gjemme seg under en pute. Barnas synspunkter som kommer frem i intervjuene i artiklene er preget av et ønske om at volden skal slutte og at de fleste ser på seg selv som ansvarlige for hva som skjer med mor.

Barn er aktive deltakere i et hjem preget av vold, der de forsøker å avverge og forhindre en voldelig episode til enhver tid. Det er et stort ansvar som barnet tar på seg, som ofte er mer enn barnet har kapasitet til. Dette resulterer i at barnet er konstant på vakt og bruker alle sine sanser på å forutse en potensiell konflikt som kan utløse en voldsepisode. Etter min forståelse så får barnet skyldfølelse når far mishandler mor, nettopp på grunn av hvor aktivt de har forsøkt å forhindre det. Der det kan oppleves som om de ikke gjorde nok, når det i utgangspunkt ikke er noe de skal stilles til ansvar for. I forsøket på å besvare problemstillingen var jeg bevisst på at barnets opplevelse av å leve med vold i hjemmet der far mishandler mor ville være preget av hvert barns subjektive forståelse og opplevelse.

Utfordringene jeg møtte i forsøket på å besvare problemstillingen var å finne fagartikler som tok for seg barnets opplevelse fremfor ytre faktorer eller diagnoser knyttet til traumer. Flere artikler gjør rede for diagnoser for barn og unge som er utsatt for traumatiserende hendelser gjennom oppveksten, men få tar for seg hvordan barnets livsverden blir påvirket og hvordan deres opplevelse av vold i hjemmet er. Hvordan barnets opplevelsesverden blir påvirket av partnervold er noe jeg håper det fortsetter å forskes en del på. Økt kunnskap om hvordan barn opplever traumatiserende situasjoner kan være med på å styrke mentaliseringsevnen og forståelsen til yrkesutøvere som arbeider med barn og unge, noe som videre kan bidra til at barnet føler seg hørt og forstått.

Åge Aleksandersen så nok ikke for seg at sangen hans «bjørnen sover» kom til å bli benyttet i en slik alvorlig sammenheng, selv om den var ment som en barnevisse og en lek for barn, illustrerer den på samme tid hvordan barn opplever å gå rundt og vente på at bjørnen skal våkne. Barnet forsøker å være helt stille, men bjørnen våkner fremdeles opp og skader mamma. Her er det ikke bare voldsepisodene i seg selv som påvirker barnet, men det å gå rundt og vente på at bjørnen skal våkne er noe barnet konstant bekymrer seg for i hverdagen.

I arbeidet fremover kunne jeg tenkt meg å studere barns håndtering av partnervold, der det er mer fokus på direkte handlinger de gjør for å beskytte seg selv og mor. Ettersom det er ulike mestringsstrategier og handlingsmønstre knyttet opp til hvert enkelt barn, hadde det vært interessant å utvikle et større innblikk i de ulike overlevelsestrategiene barna har og hvilke konsekvenser de ulike handlingsmønstrene har for barnets utvikling og opplevelsesverden.

For egen del har dette vært et spennende arbeid og det har gitt meg noen unike perspektiv på barns livsverden og hvordan barn opplever at far mishandler mor. Her fikk jeg også muligheten til å analysere koblingen mellom å leve med en voldelig partner og mors omsorg til barnet. Utrykket «det de ikke vet har de vondt av» er noe jeg ikke tenkte mye over før jeg startet med oppgaven, men som jeg registrerte tydeligere jo mer jeg leste av fagartikler. Der det kommer tydelig frem at barn skaper sitt eget narrativ i tilfeller der det ikke snakkes om hendelsene i hjemmet, noe som ofte resulterer i at barnet lager seg et narrativ der de selv er skyld i det som skjer eller lager seg bilder av situasjonen som er mer omfattende enn det som fysisk skjer. Dette er kunnskap jeg håper kan være med meg videre i praksiserfaring. Der jeg håper å kunne bruke oppgaven som et stillas i arbeid med barn og unge som har opplevd barndomstraumer.

7. Referanser

Beredskapsdepartementet, J. (2020, februar 11). *Et liv uten vold* [Redaksjonellartikkel].

Regjeringen.no. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/lov-og-rett/lov-og-rett--satsing/vold-i-nare-relasjoner/handlingsplan-mot-vold-i-nare-relasjoner/id2340080/> * 30 sider

Bersvendsen, Agnete, & Hauge, Mona-Iren. (2018). Da skjønte jeg at nå smeller det

snart. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 95(2-03), 96-109. Hentet fra

<https://doi.org/10.18261/ISSN.1891-1838-2018-02-03-03> * 14 sider

Bunkholdt, V., & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Gyldendal Akademisk.

Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving*. Gyldendal akademisk. * 27 sider

Figur 1. «Bjørnen sover». Hentet fra [https://nordeniskolen.org/nb/spraak-kultur/2-4-](https://nordeniskolen.org/nb/spraak-kultur/2-4-klasse/undervisningstemaer/norden-synger/bjoernen-sover/)

[klasse/undervisningstemaer/norden-synger/bjoernen-sover/](https://nordeniskolen.org/nb/spraak-kultur/2-4-klasse/undervisningstemaer/norden-synger/bjoernen-sover/)

Furuholmen, K., & Sjøvold, M. (2020). *De minste barnas stemme: Sped- og småbarn utsatt*

for vold og omsorgssvikt (2. utgave. ed.). Universitetsforlaget. * 168 sider

Heltne, U., & Steinsvåg, P. Ø. (2011). *Barn som lever med vold i familien grunnlag for*

beskyttelse og hjelp. Universitetsforlaget. * 18 sider

Jacobsen, D. I. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaring innføring i metode for helse- og*

sosialfagene. Høyskoleforlaget. * 13 sider

Johannessen, A., Christoffersen, L., & Tufte, P. A. (2016). *Introduksjon til*

samfunnsvitenskapelig metode. Abstrakt forlaget. * 43 sider

Hundeide, K. (2003). *Barns livsverden: Sociokulturelle rammer for barns utvikling*. Cappelen

Akademisk Forlag. * 182 sider

- Killén, K. (2019). *Sveket I*. Kommuneforlaget. * 253 sider
- Killén, K. (2019). *Sveket II*. Kommuneforlaget. * 76 sider
- Kirkengen, A. L. (2017). Diagnose: Barndomsforgiftning. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 13(01), 16–24. Hentet fra <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3010-2017-01-03> *9 sider
- Kristin Skjørten, Elisiv Bakketeig, Margunn Bjørnholt, & Svein Mossige. (2019). *Vold i nære relasjoner*. <https://www.doabooks.org/doab?func=fulltext&rid=35813> *291 sider
- Kvello, Ø. (2012). *Oppvekstmiljø og sosialisering*. Gyldendal akademisk.
- Likestillingsdepartementet, B. (2009, juni 19). *Ot.prp. Nr. 104 (2008-2009)* [Proposisjon]. Regjeringen.no; regjeringen.no. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-104-2008-2009-/id567744/> *
- Lillevik, O. G., Salamonsen, J. S., & Nordhaug, I. (2019). *Vold i nære relasjoner: Diskurser og fenomenforståelse*. Gyldendal.
- McTavish, Jill R, MacGregor, Jen C. D, Wathen, C. Nadine, & MacMillan, Harriet L. (2016). Children's exposure to intimate partner violence: an overview. *International Review of Psychiatry (Abingdon, England)*, 28(5), 504–518. <https://doi.org/10.1080/09540261.2016.1205001> *16 sider
- Menneskerettsloven. (1999). *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling I norsk rett* (LOV-2005-05-20-28). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30>
- Mullender, A., Regan, L., Malos, E., Kelly, L., Imam, U. F., & Hague, G. (2014). *Children's perspectives on domestic violence*. SAGE Publications Ltd. <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.uis.no/lib/uisbib/reader.action?docID=254782> *177 sider
- Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (u.å). *Vold og overgrep*. Hentet 10. mars 2021, fra <https://www.nkvts.no/tema/vold-og-overgrep-i-naere-relasjoner/> *

- Nordanger, D. Ø., & Braarud, H. C. (2017). *Utviklingstraumer regulering som nøkkelbegrep i en ny traumepsykologi*. Fagbokforlaget.
- O’Leary, Z. (2010). *The essential guide to doing your research project* (2nd ed.). Sage. * 33 sider
- Schiefloe, P. M. (2011). *Mennesker og samfunn innføring i sosiologisk forståelse*. Fagbokforlaget.
- Sjøvold, M. S., & Furuholmen, K. G. (2020). *De minste barnas stemme: Sped- og småbarn utsatt for vold og omsorgssvikt* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Sommer, D., Holm-Hansen, L., & Holmes, I. S. (2014). *Barndomspsykologi: Små barn i en ny tid*. Fagbokforlaget.
- Storberget, K., Brtåten, B., Rømming, E., Skjørten, K., & Aas-Hansen, A. (2007). *Bjørnen sover: Om vold i familien*. Aschehoug. * 176 sider
- Straffeloven, (2005). *Lov om straff* (LOV-2005-05-20-28). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28> *
- Søftestad, S. (2018). *Grunnbok i arbeid med seksuelle overgrep mot barn*. Universitetsforlaget.
- Søftestad, S., & Andersen, I. L. (2014). *Seksuelle overgrep mot barn traumebevisst tilnærming*. Universitetsforlaget. * 16 sider
- Thorkildsen, I. M. (2015). *Du ser det ikke før du tror det: Et kampskrift for barns rettigheter* (1. opplag). Vigmostad Bjørke. *235 sider
- Øverlien, C. (2012). *Vold i hjemmet barns strategier*. Universitetsforlaget.

Överlien, Carolina, & Hydén, Margareta. (2009). Children's Actions when Experiencing Domestic Violence. *Childhood* (Copenhagen, Denmark), 16(4), 479-496. Hentet fra <https://journals-sagepub-com.ezproxy.uis.no/doi/abs/10.1177/0907568209343757>
*18 sider

Överlien, C., & Hydén, M. (2007). Att tvingas lyssna – hur barn bevittnar pappas våld mot mamma. *BARN - Forskning om barn og barndom i Norden*, 25(1), 9–26. Hentet fra <https://doi.org/10.5324/barn.v25i1.3590> *17 sider